

Papíry cenné.

I. Stanovení pojmu. 1. Výraz c. p. užit byl po prvé význačnějším způsobem v německém obchodním zákoníku. Staršímu zákonodárství byl význam tento neznám, na př. všeobecný zákoník občanský neuznává vůbec tohoto výrazu. Vykladatelé všeobecného obchodního zákoníka, kteří v duchu tehdejší doby systematicky zpracovávali látku všeobecného obchodního zákoníka byli vedeni k tomu, že se snažili vyhraniti nejasná ustanovení obchodního zákoníka přesnou definicí pojmu c-ho p-u.

Všeobecný obchodní zákoník zmiňuje se o c-ých p-ech ve čl. 271, č. 1 (obchody jsou: 1. koupě nebo jiné opatření zboží nebo jiných movitých věcí, státních papírů, akcií nebo jiných c-ých p-ů určených pro obchod...), čl. 273 (další zřízení c-ých p-ů), čl. 301 (poukaz nebo zavazující list na c. p., srov. § 294 slov. obch. zák.), čl. 376 (komise k nákupu směnek a c-ých p-ů, srov. § 301 slov. obch. zák.), čl. 395 (ručení povozníka za c. p.). Již z tohoto je patrné, že značky jsou velmi nejasné. Do c-ých p-ů mají se čítati státní papíry, čímž rozuměti jest totéž jako veřejné dlužní úpisy (§ 990 obč. zák.). Poněvadž pak ve čl. 271 přiřadují se c. p. ke zboží a poněvadž zbožím je rozuměti zpravidla zastupitelné věci, tedy c-ými p. se rozumějí na tomto místě asi zastupitelské předměty, podobně ve čl. 376, kde se mluví o c-ých p-ech majících cenu bursovní.

Nemajíce žádného jiného znaku, jsme odkázáni jen na slovo samotné a tu máme předem sledovati obecný význam tohoto slova. Interpretační obtíž spočívá v tom, že jde o neologism, a to neurčitý neologism. Jde-li o c-ý papír, musíme míti na paměti, že jde o něco hodnotnějšího než pouhý kus papíru. Dále tolik víme, že se nemyslelo při sdělávání obchodního zákoníka na hmotný substrát papírový, nýbrž na specifikaci papíru na listinu tím, že na papíře sepsán byl nějaký projev vůle. V letech šedesátých minulého století shledávali v subjektivním právu jádro soukromého práva a subjektivní právo na rozdíl od racionalistů XVIII. stol. tkvělo v majetku oprávněného. Projev vůle byl základem subjektivního práva, čímž se stalo, že i výraz c-ý papír pojat byl v tomto smyslu, že papír ten jako listina dává oprávněnému jakousi hodnotu majetkovou, která není jinak listinou dána. Podle toho jde tedy o zvláštní kvalifikovanou listinu. Tím se obzor jasní,

neboť jde o to, že t. zv. subjektem práva je ten, kdo listinu-c-ý papír „má“; obtíž je v tom, že toto právnicky neutrální „míti“ nemáme nikde aspoň trochu určeno a to je příčinou neustálých sporů o povaze c-ých p-ů. Dále je nám z toho tolik jasno, že právo musí odpovídati kontextu listiny, neboť jen tak může býti dán vztah mezi listinou a oním „právem“. Tak mohli bychom říci, že je problém rozřešen, ale tomu tak není a to proto, že řešení se děje pomocí subjektivního práva a řešení bylo by jen tehdy jednoznačné, kdyby pojem subjektivního práva byl býval jednoznačný, ale tomu tak nebylo, a naopak není a nebylo mnohoznačnějšího pojmu nad subjektivní právo. Tím se pojem c-ho p-u stává nejasný, to znamená, že praxe má volnou cestu a že má v prvé řadě přihlížeti k tomu, zda názvosloví denního života obsah slova tohoto nějakým způsobem neustálí, což se také během delší doby stalo, ale ne zcela přesně. Praxe se ustálila na t. zv. skripturách, t. j. papírech, kterých je zapotřebí k tomu, aby nějaké právo vzniklo, bylo přeneseno a bylo vykonáno; zanikne-li papír, zaniká i právo. Praxe rozeznává trojí druh skriptur: rektapapíry, znějící přímo (recta) na oprávněného, papíry rubopisem převoditelné, je-li v nich označen prvý oprávněný přímo s tou autorizací, že může býti další oprávněný označen rubopisem, papíry doručiteli znějící, kde oprávněným je každý držitel dobré víry. Rektapapíry nemáme přímo nikde upraveny, soudní praxe je připouští, tedy vlastně jen v rámci § 7 obč. zák. (O rektapapírech viz důkladnou monografii Karla Hermanna-Otavského.) Prototypem papírů rubopisem převoditelných je směnka upravená zák. ze dne 13. XII. 1927, č. 1 Sb. z r. 1928, dále šek, upravený zák. ze dne 3. IV. 1906, č. 84 ř. z., resp. čl. zák. LVIII z r. 1908. Ustanovení §§ 76, 87 a 89 zák. č. 1/1928, dále procesuální předpisy o směnkách jsou základem toho, že směnka se považuje za skripturu, neboť indosamentem legitimovaný neobmyslný držitel papíru nemůže býti přinucen, aby ho vydal a indosamentem legitimovaný má právo věřiteli, neboť podle § 87 může dlužník namítati věřiteli jen takové námitky, které plynou ze směnečného práva samotného, nebo které mu přísluší bezprostředně proti žalobci, dále podle § 89 je proti výstavci dán nárok ze směnečného obohacení, zanikl-li nárok formálně. V obchodním zákoně máme dále uvedeny papíry rubopisem převodi-

telné: kupecké zavazující listy, poukazy (čl. 301), konosamenty, skladní listy, warranty (viz zák. ze dne 28. IV. 1889, č. 64 ř. z.), námořské pojistky (čl. 302) a ve čl. 303 je řečeno, že rubopisem se převádí právo, jak je v listině udáno a že dlužník může namítati jen to, co plyne z listiny samotné anebo co mu přísluší proti žalobci přímo. Ve čl. 304 je řečeno, že jiné druhy papírů rubopisem převoditelných mohou býti vydávány jen podle zvláštních zákonných předpisů, což znamená, že není analogie přípustná, předpisy o typech papírů rubopisem převoditelných nutno vyládati restriktivně, což nevylučuje analogii předpisů o jednotlivých typech papírů mezi sebou. Mimo to máme ustanovení o akciích rubopisem převoditelných (čl. 223), o jejichž převodu platí čl. 183.

Pokud jde o papíry, znějící na doručitele, jsme odkázáni na skromnější předpisy. Ve čl. 307 se prostě praví, že neobmyslný držitel papírů je jeho vlastníkem, což odpovídá § 371 obč. zák., s čímž spojeno je ustanovení § 1393 obč. zák., že převodem papíru se převádí též právo v tomto papíru označené. Jinak máme značné mezery v našem právu, což praxe doplnila tím způsobem, že věřitel může uplatňovati jen ta práva, která jsou v papíru označena, dále že dlužník může namítati jen to, co plyne přímo z papíru, anebo co mu plyne přímo proti žalobci, konečně že věřitelem je vlastník papíru. Pokud jde o možnost vydávati papíry, znějící na doručitele, nemáme sice přímého ustanovení, ale jedna mez je dána a to je bankovní privilegium Národní banky, neboť její bankovky jsou prototypem papírů doručiteli znějících, proto nesmí nikdo vydávati takové papíry, které by mohly míti funkci platidla, nebo nějakým jiným způsobem zasahovati do privilegia Národní banky. Nelze se dovolávati § 1001 obč. zák., neboť tento se týká jen průvodní moci dlužního úpisu a netýká se papírů doručiteli znějících, které jsou v občanském zákoníku upraveny (třebas mezerovitě) na jiné základně.

2. Tato ustanovení doplněna byla předpisy exekučního řádu. Tento rozumí c-ými p-ry předem skriptury, které jsou rubopisem převoditelné anebo znějí na doručitele, a ustanovuje, že zabavení pohledávek z takových papírů má se provésti zájmem těchto papírů jako movitých věcí (§ 296 ex. ř.), zákon uvádí směnky a jiné papíry rubopisem převoditelné, pohledávky z neindosovatelných šeků, kupeckých poukázek

a zavazovacích listů (sc. neindosovatelných tedy rektapapírů), z vkladních knížek bank, spořitelén a záložen (tím po prvé dán těmto knížkám charakter c-ých p-ů). Exekuční poukaz pohledávky z c-ých p-ů děje se podle § 304. Dále se táhnou k c-ým p-ům ustanovení §§ 319, 379, 401. Všechna tato ustanovení předpokládají, že věřitelem je ten, kdo je vlastníkem papíru, což se shoduje s ustanoveními výše sub I. uvedenými. Věřitelem, o nějž se zde jedná, je exekut a vymáhající věřitel (exekvent) chce dosáhnouti zaplacení buď prodejem c-ých p-ů jako movitostí, anebo tím, že se exekventu dá exekuční zmocnění, aby na místě věřitelově pohledávku si pro sebe vybral, k čemuž má zapotřebí ovšem c-ho p-u. Těmito ustanoveními je jen jasněji zdůrazněno, že je možno považovati za věřitele toho, kdo je vlastníkem papíru a že právo věřitelovo je dáno kontextem listiny tvořící c-ý papír. V tom směru se ustálila tedy legislativa i judikatura. Hlavní vliv na tento směr u nás měl Randa.

3. Další ustanovení jsou zák. ze dne 10. X. 1924, č. 241 Sb. o povinnostech bankéřů při úschově c-ých p-ů. Není naším úkolem podati rozbor tohoto zákona, chceme upozorniti na § 10, kde se praví, že c-ým p-em ve smyslu zákona jsou akcie, jejich zatímní listy, dílčí dlužní úpisy, počítajíc v to zástavní listy a jiné c. p., pokud jsou zastupitelné, kromě papírových peněz, dále talony a nesplatné kupony uvedených c-ých p-ů. Zákon tento nevymezuje nám pojem c-ých p-ů, předpokládá jej pouze, ale omezuje se jen na takové c. p., které jsou zastupitelné, odpadají tedy směnky, pravidelné i losy. Zákon uvádí dále nesplatné kupony, které tvoří akcesorium mateřského papíru, naproti tomu splatné kupony jsou již samostatné c. p.

4. Konečně máme řadu ustanovení, která se zmiňují o c-ých p-ech, jsou to ustanovení hledící k úpravě naší měny. Nař. č. 31/1918 Sb. mluvíc o c-ých p-ech, má na mysli dílčí dluhopisy veřejných dluhů, nebo papíry jim na roveň postavené. V ustanoveních č. 47/1919, č. 644/1919, č. 130/1919, č. 130/1919, č. 143/1919, č. 327/1919 Sb. upravuje se převod a přechod pohledávek nebo dluhů z ciziny k nám a naopak, uvádí se c. p. obecně, vedle listin průvodních, ale jichž je podle zvyklostí bankovních zapotřebí k realizaci pohledávky. Zák. č. 46/1924 Sb. taktéž uvádí jen obecně c. p., podobně i zák. č. 84/1919 o soupisu majetku uvádí prostě c. p., z čehož je souditi, že finanční zákony

tyto prostě recipují pojem, jak se vytvořil na poli obchodního práva.

II. Jednotlivé c. p.

1. Vkladní knížky. Vkladní knížky smějí vydávati:

a) spořitelny ve smyslu zák. č. 302/1920 Sb.;

b) záložny utvořené z fondů kontribučních;

c) záložny utvořené na základě zák. č. 253/1852 ř. z. nebo na základě zák. č. 70/1873 ř. z., resp. zák. čl. XXVII z r. 1875 a zák. čl. XXIII z r. 1898, pokud podléhají povinné revisi zákony stanovené;

d) zemské úvěrní ústavy oprávněné k tomu podle svých stanov;

e) akciové společnosti a společnosti s r. o. na základě výslovného povolení státní správy.

Za těchto předpokladů:

A. Banky, které v době, kdy zák. č. 239/1924 Sb. vstoupil v platnost, přijímaly vklady na vkladní knížky, musely prokázati do roka ministerstvu financí:

a) že jejich ku krytí ztrát určené rezervy činí alespoň 10% akciového (kmenového) kapitálu;

b) že se členové jejich představenstva listinou, opatřenou jejich vlastnoručními a soudně nebo notářsky ověřenými podpisy zavázaly, že zřídí, jakmile a pokud by ke krytí ztrát určené rezervy ústavu z kterýchkoliv důvodů klesly pod 10% akciového (kmenového) kapitálu, do šesti neděl ze svých prostředků jistotu alespoň ve výši 2% akciového (kmenového) kapitálu a věnují ji k výhradnému uspokojení vkladatelů na knížky po tak dlouho, pokud naznačené rezervy nedostoupí opět výše 10% akciového (kmenového) kapitálu;

c) že vyhověly ustanovením části III. tohoto zákona o revisi.

Neprokrátily-li těchto předpokladů, zanikne právo přijímati vklady na vkladní knížky. Ministerstvo financí může právo to opětně uděliti za podmínek uvedených v § 3, al. 2. Jde zde o ústav peněžní, který existoval již v době, kdy zákon vstoupil v platnost.

B. Pro peněžní ústavy akciové (spol. s r. o.) vznikající po platnosti tohoto zákona jsou podmínky podstatně zostřeny, neboť povolení se může dáti jen za těchto podmínek:

a) že obchody bankovní a peněžní úspěšně provozují alespoň tři roky nepřetržitě;

b) že jejich úplně splacený akciový

(kmenový) kapitál činí nejméně 5 mil. Kč a jejich rezervy určené ke krytí ztrát dostoupily výše alespoň 15% akciového (kmenového) kapitálu;

c) že se členové představenstva listinou opatřenou jejich vlastnoručními a soudně nebo notářsky ověřenými podpisy zavázali, že zřídí, jakmile a pokud by ke krytí ztrát určené rezervy ústavu z kterýchkoliv důvodů klesly pod 15% akciového (kmenového) kapitálu, do šesti neděl ze svých prostředků jistotu alespoň ve výši 4% akciového (kmenového) kapitálu a věnují ji k výhradnému uspokojení vkladatelů na knížky po tak dlouho, pokud naznačené rezervy nedostoupí opět výše 15% akciového (kmenového) kapitálu;

d) že vyhověly ustanovením části III. tohoto zákona o revisi.

Jestliže ústav nevyhoví podmínkám v § 3 ustanoveným nebo nezřídí-li kontrolní oddělení za podmínek § 13, neodstraní-li závady, které jim byly uloženy revisním oddělením podle § 29. Revisní oddělení spolu s dozorcí radou jsou tímto ustanovením kvalifikovány za pomocný orgán ministerstva financí, čímž toto zvláštní ustanovení se vysvětluje.

Vkladní knížka, již na roveň je postaven vkladní list, je podle zák. č. 239/1924 Sb. stvrzenka o zúčitelném peněžním vkladu, jejíž vydavatel vyhradil si platiti vklad toliko na její předložení a platí zde ustanovení §§ 10 až 12 zák. č. 302/1920 Sb. Vkladní knížky jsou podle toho papíry na doručitele znějící, třeba jsou vydány na určité jméno, neboť každý, kdo knížku předloží, jest pokládán i bez průkazu totožnosti za řádného držitele a má mu býti vyplacena žádaná částka. Výplata může však býti vázána (vinkulována) na další legitimační znaky: podpis určité osoby, heslo, průkazní lístek atd. Spořitelny mají privilegium užívati pro tyto papíry názvu „spořitelní knížka“, ostatní peněžní ústavy mohou užívati názvu „vkladní knížka“.

Jde v daném případě o c-ý papír, to znamená, že peněžní ústav je zavázán podle papírů a že může proti neobmyslnému držiteli užívati jen těch obran, které plynou přímo z papíru, nebo těch, které ústavu přísluší přímo proti držiteli. To je velmi důležité při kompensaci nebo vzhledem na obecné doložky bankovních podmínek i na právo retenční a zástavní, neboť vše to nemůže peněžní ústav uplatňovati proti doručiteli jako takovému. Vkladní knížka je zařízení, které stojí pod zvláštní ochranou

veřejné správy, najmě ministerstva financí a ústavy oprávněné k vydávání vkladních knížek jsou ústavy privilegovanými. Tím vším liší se vklady na vkladní knížku od vkladů na běžný účet, které nepožívají těchto privilegií.

Z toho plyne, že spořitelny, záložny (okresní hospodářské a kontribuční) dále záložny mající koncesi podle zák. č. 253/1852 ř. z. a konečně záložny družstevní, pokud jsou pod revisním dozorem, dále zemské peněžní ústavy mohou již ex lege přijímat vklady na vkladní knížky. Naproti tomu akciové společnosti a společnosti s r. o. mohou přijímat vklady na základě zvláštního povolení daného jim ministerstvem financí. Zákon přesně stanoví podmínky, kdy může být uděleno povolení a jsou-li tyto podmínky splněny, je ministerstvo financí povinno udělit souhlas, t. j. společnost má nárok, aby jí takové oprávnění bylo uděleno. Naproti tomu nemá společnost legitimace ke stížnosti, kromě obecné legitimace, která souvisí s oficiálností a inkvisičností správního řízení proti tomu, že nějaké jiné společnosti bylo uděleno oprávnění, aby přijímala vklady na vkladní knížky, ačkoli nesplnila předpoklady, které zákon vyžaduje.

2. Zástavní listy. Hypoteka je poměrně velmi jistým uložením peněz, neboť je vybavena takovou právní ochranou, že zástavní věřitel je proti budoucím událostem poměrně velmi dobře opatřen, v důsledku toho je možno žádati levné peníze, což při dlouhodobém úvěru je hospodářsky nejen odůvodněno, ale je i nutno. Důkladná úprava hypotek má však jednu vadu, a to, že její převod je velmi těžce proveditelný, následkem toho je cese pohledávky hypotekární značně ztížena, tím jsou peníze půjčené na záruku hypotekární velmi imobilisovány, což je zase hypotekárnímu úvěru na újmu a v dobách, kdy je zapotřebí, aby oběživost kapitálu peněžního byla zvýšena, může imobilita hypotekární působiti velmi nepříznivě na celý trh hypotekární tím, že zmenšuje se příliv peněz pro hypoteky, čímž se hypotekární úvěr zase zdražuje. Dnešní doba se zrychleným tempem životním nemohla zůstat při tradiční formě úvěrové a hledal se prostředek, jak mobilisovati hypoteku. Našly se prostředky dva: jednak listinná hypoteka německého občanského práva, jednak zástavní listy.

Úprava zákonná je dosti nedostatečná, neboť hlavní zák. ze dne 24. IV. 1874, č. 48 ř. z., předpokládá úpravu základní. Tolik

možno souditi ze zákonů: ze dne 2. VI. 1868, č. 93 ř. z. o pupilární jistotě zástavních listů, ze dne 9. IV. 1873, č. 70 ř. z. (§ 93 společenstva mohou vydávati zástavní listy jen se státním svolením), ze dne 24. IV. 1874, č. 48 ř. z. (ústav, který pod státním dohledem vydává listy zástavní), že podle intencí císař. ze dne 26. XI. 1852, č. 253 ř. z., možno vydávati zástavní listy jen se státním svolením. Jde o zbytek policejního státu, který liboval si v takových nedokonalých ustanoveních zákonných, aby státně-policejní aparát měl volnou ruku. Státní administrativě ponecháno, aby udělala oprávnění a stanovila podmínky vydávání, jakož aby se starala o jistotu zástavy a regulaci trhu. S tím vším se nemohlo vystačiti, jakmile pominul státní absolutismus a ústavními zákony moc administrativy státní byla podstatně omezena. Nadto v letech sedmdesátých minulého století nastává u nás značný převrat hospodářský, jeví se v aglomeraci a mobilisaci kapitálu, a to vedlo k tomu, že vydán byl zákon ze dne 24. IV. 1874, č. 48 ř. z. o zachování práv příslušejících majitelům listů zástavních.

Pokud se týče emisních ústavů, musíme rozeznávati ústavy emisní z doby před vydáním tohoto zákona a z doby po jeho platnosti. O poslednějších platí, že má majetkové předměty určené ku přednostní úhradě zástavních listů zříditi za kauci pro uspokojení nároků z listů zástavních a uvésti to ve svých stanovách v patrnost (§ 4), což má býti v knihách pozemkových zapsáno (§ 5). Jistota těchto zástavních listů spočívá v hodnotách majetkových emisního ústavu, který je podle svých stanov dal k dispozici věřitelům zástavních listů k přednostnímu uspokojení. Není jasno, zda jde o zástavní právo, podle §§ 4, 5 možno souditi, že jde o kaucovní hypoteku, leč i to není zcela jasné.

Odrůdou zástavních listů jsou fundované bankovní úpisy, pro něž jsou stanoveny některé úlevy zák. ze dne 27. XII. 1905, č. 213 ř. z., týkající se zřízení kauce (§ 1, odst. 2., § 3, § 9), spoluuzávěry kauce vládním komisařem (§ 4). Fundované bankovní úpisy mohou vydávati peněžní ústavy na základě schválení ministerstva financí.

Zástavní listy mohou býti vydány jako papíry majiteli svědčící anebo jako papíry rubopisem převoditelné.

Na Slovensku je zákonná úprava zástavních listů do té míry lepší, že podle zák. čl. XXXVI z r. 1876 jsou přesně stanoveny

podmínky emise. Vydávati mohou zástavní listy a) akciové společnosti, zabývají-li se podle svých stanov úvěrem hypotekárním, b) družstva majitelů nemovitostí ke zprostředkování hypotekárního úvěru svým členům (§ 1). Ve stanovách akciových společností je třeba určití podmínky povolení hypotekární zápůjčky, způsob oceňování nemovitostí (§ 2). Pro zajištění věřitelů zástavních listů je třeba zřídití zvláštní fond (§ 4), který musí býti odděleně spravován (§ 7). Zástavní listy možno vydávati jen do výše povolených hypotek (§ 12), jejichž jistota je přesně stanovena (§ 13) a v knihách pozemkových musí býti označeno, že hypoteka tato je zavázána pro pohledávku z emitovaných zástavních listů (§ 14 cf. §§ 17, 18). Je-li proti emisnímu ústavu vedena exekuce, má se zřídití společný kurátor (§ 22). Trestní sankce je stanovena v §§ 32, 33, 34, povinnost k náhradě škody v § 35. O cizích společnostech jednájí §§ 36, 37.

3. Dílčí dluhopisy jsou zákonně upraveny jen dekretem dvorní komory ze 17. XII. 1847, č. 1105 sb. z. s., že nesmí se vydávati na doručitele, musí zníti na určité jméno a nejnižší peníz je 100 zl. r. m., dále že na ochranu věřitelských práv v případě potřeby zřizuje se kurátor podle zák. ze dne 24. IV. 1874, č. 49 ř. z. Bližší úprava není dána až na to, že zákon tento týká se papírů rubopisem převoditelných nebo doručiteli znějících. Z toho plyne, že k vydávání dílčích dluhopisů znějících na doručitele je zapotřebí schválení ministerstva financí (srov. cirk. výnos c. k. místodržitele v Praze ze dne 19. VII. 1910, č. 107677).

Na Slovensku platí zák. čl. XXXII z r. 1897, jehož rozsah je však poněkud širší než cit. zák. č. 49/1874 ř. z., poněvadž se týká též těch papírů, které podle zák. č. 48/1874 ř. z. je zařaditi mezi zástavní listy. Podmínky emise jsou stanoveny v §§ 2, 7, najmě je zřídití zvláštní fond záručný (§ 7), který má býti v přesném poměru k výši emitovaných papírů (§ 11), fond je odděleně spravovati pod spoluuzávěrkou veřejného notáře (§ 19). Dále jsou stanoveny podmínky, za kterých je nutno stáhnouti papíry z oběhu (§§ 13, 14). Emise děje se na základě zápůjček (§ 2) a papíry jsou tedy doložkou ve prospěch osoby třetí, t. j. papíry jsou emitovány na základě smlouvy ve prospěch osoby třetí, což vede ke zvláštnímu nexu této pohledávky s pohledávkou z papíru (§ 17). Emise se musí díti veřejně (§ 20).

III. Vládní komisař. Vládní komisař podle § 22 spol. zák. z r. 1852 má se zřídití za tím účelem, aby státní správa mohla neustále dohlížeti na činnost spolkovou. Nejvyšším rozhodnutím ze dne 18. II. 1857 byly přesněji stanoveny podmínky, podle kterých má se zřizovati vládní komisař; podle § 4 má se vládní komisař zřídití ministerstvem financí bankám (sc. akciovým), úvěrním ústavům emisním, což doplněno bylo výnosem min. vnitra ze dne 4. IV. 1870, č. 4550, Věstník min. vnitra str. 156, že tito komisaři mají se najmě zřizovati ústavům vydávajícím zástavní listy, obligace znějící na doručitele a pokladniční poukázky. Tento komisař má na to dbáti, aby emisní ústav nepřekročil svoji kompetenci. Tento vládní komisař vztahuje se jen na ty ústavy, které podléhají ustanovením spolkového zákona z r. 1852. Poněvadž však máme ústavy emisní, které nepodléhají těmto ustanovením, nastala mezeza, jak u těchto ústavů zaručiti dozor státní správy nad správným chodem obchodování, a to se stalo právě zák. ze dne 24. IV. 1874, č. 48 ř. z. Zákon tento musíme tedy chápati ve spojení s § 22 spol. zák. z r. 1852, dále ve spojení s nejvyšším rozhodnutím z r. 1857.

Vládní komisař má tedy dohlížeti na řádný chod obchodu a na to, aby ústav nepřekročil meze své působnosti, dále má zvláště dbáti toho, aby jmění určené jako sociální úhrada pro věřitelské nároky majitelů zástavních listů zůstalo zachováno svému účelu (§§ 3, 5, 6). Ústav smí s tímto jméním nakládati jen se svolením vládního komisaře (§ 1); zápis do veřejných knih týkající se tohoto jmění musí se státi na základě listiny spolupodepsané vládním komisařem (§ 1); vládní komisař má žádati v případech, zákonem stanovených, za zřízení společného kuratora (§ 3).

U zemských ústavů funkci vládního komisaře zastává zemský výbor (§ 7, resp. stanovy zemských emisních ústavů).

Na Slovensku je institut vládního komisaře neznám a je nahrazen přísným ručením členů ředitelstva emisního ústavu (§§ 22 až 35 zák. čl. XXXVI z r. 1876).

IV. Společný kurátor ustanovuje se podle zák. ze dne 5. XII. 1877, č. 111 ř. z. na ochranu zájmů majitelů zástavních listů a partiálních dlužních úpisů. Najmě se má zřídití v případě konkursu, a to z moci úřadu (§ 3 zák. č. 48/1874), jinak se může ustanoviti k žádosti buď majitele zástavních listů po případě dílčích obligací aneb

třetí osoby mající právní zájem (§ 3 zák. č. 48/1874, § 3 zák. č. 49/1874). Vládní komisař má žádati za zřízení kuratora k ochraně zájmů majitelů zástavních listů, jestliže byla vedena exekuce na majetek odděleného majetku (§§ 2, 3 zák. č. 48/1874).

Kurator zřizuje se soudem a platí o něm subsidiárně ustanovení občanského zákona (§§ 269, 276), řízení je upraveno obecně v nesporném řízení o zřízení opatrovníka a speciálně i v zák. ze dne 5. XII. 1877, č. 111 ř. z.

Vedle kuratora zastupují společně zájmy majitelů těchto c-ých p-ů: Shromáždění těchto majitelů a důvěrníci počtem tři, volení shromážděním majitelů (§ 1 zák. č. 111/1877).

Na Slovensku platí ustanovení zák. čl. XXXVI z r. 1876.

V konkursu emisního ústavu má kurator uplatňovati zájmy majitelů zástavních a dílčích dluhopisů, jejichž předpisy zůstaly zachovány (čl. IV. uvoz. zák. č. 120/1931 Sb.). Proto má učiniti kurator přihlášku podle konkursního řádu a uvésti předměty, z nichž požaduje přednostního uspokojení (čl. V, č. 1 uvoz. zák. §§ 104, 105 konk. ř.). Odchytkou od § 105, odst. 3, k. ř. je stanoveno, že správce konkursní podstaty má dáti opatrovníku zprávu o dlužních úpisech vydaných, jsoucích v oběhu, anebo vylosovaných ale dosud nevyplacených, o kuponech dospělých, o předmětech určených k jejich úhradě, kurator může též nahlédnouti do kněch ústavu (čl. V, č. 1). Z přednostní masy mají býti uspokojeny též kupony, dosud nesplatné (čl. V, č. 2). Ustanovení §§ 92, 107, 122, 133, 149 platí i v tomto případě, takže opatrovník má postavení věřitele, jemuž přísluší nárok na oddělení uspokojení. V nuceném vyrovnání emisního ústavu zřídí vyrovnací soud z moci úřední opatrovníka podle § 3 zák. č. 48/1874 ř. z., tedy patrně i na území vrchních soudů v Bratislavě a v Košicích.

V. Amortisace. Soudním výrokem na základě zvláštního řízení je možno odejmouti c-mu p-u jeho právní relevanci, t. j. kontext napsaný na papíru nemá žádného právního významu a pro právní řád je tomu tak, jako by papír ten vůbec nebyl popsán. Na místo dosavadní listiny nastupuje soudní výrok, aniž pohledávka ta by byla pohledávkou spjatou s c-ým p-em. Amortisace řídí se cís. nař. z 31. VIII. 1915, č. 257 ř. z.

Není možno amortisovati tyto c. p.: a) státovky a bankovky, b) losy třídní loterie a losy dobročinných loterií, c) talony.

O amortisaci může žádati ten, kdo může uplatňovati právo z listiny nebo ten, kdo má právní zájem na amortisaci listiny.

Řízení se provádí podle zásad řízení nesporného a zahájí se na návrh legitimované osoby, která má předložit opis listiny anebo označiti nejdůležitější její obsah, dále má osvědčiti svoji legitimaci a ztrátu listiny. Na to soud dotáže se dlužníka a zúčastněných osob na okolnosti v řízení amortisačním důležité (prvý dotaz), po kladné odpovědi vydá soud edikt, v němž vyzve k předložení listiny nebo k podání námitek, lhůta je u papírů doručiteli znějících nebo jim na roveň postavených jeden rok, u ostatních šest měsíců. Nebyly-li podány námítky nebo byly-li zamítnuty, otázka se soud dlužníka, zda nestala se s listinou nějaká změna (druhý dotaz), načež soud vynese usnesení, jímž se amortisuje řečená listina.

Po dobu amortisačního řízení staví se promlčení pohledávky a dlužník nemá s listinou zpravidla nijak nakládati a od doručení ediktu nesmí papír vyplatiti, jinak ručí amortisantu za veškerou škodu, která mu tím vznikne.

O amortisaci směnek platí §§ 73 až 76 zák. č. 1/1928 Sb., který však nebere zřetele ani na cís. nař. č. 257/1915 ř. z. ani na o. p. s. a trpí vadou, že k lokálním právním předpisům, jichž je provedením, se nijak obsahově nepřičiňuje.

Na Slovensku platí obecný předpis §§ 749 až 753 ops (občanského soudního pořádku) a mimo to speciální předpisy zák. čl. XXXIII z r. 1876, §§ 296 obch. zák. (zák. čl. XXXVII z r. 1875), zák. čl. XIV z roku 1881.

Literatura.

Základní spisy pro naše poměry jsou: Randa: „Das Eigentumsrecht“, I., dále jeho článek „O cenných papírech obzvláště o skripturních obligacích“ v Právniku roč. 28., pak Brunner: „Wertpapiere“ v Endemannově sbírce „Das Handelsrecht“ (4. sv.), dále Hermann: „O rektapapírech“. Další literatura je velmi bohatá, z níž uvádíme: Karl Ader v Zeitschrift für das Privat- und öff. Recht, roč. 26., str. 19; Gierke: „Deutsches Privatrecht“, sv. 2., str. 103 násl.; Goldschmidt: „System des Handelsrechts“, str. 40 násl.; Jacobi: „Wertpapiere“ v Handbuch des gesamten Handelsrechts“, sv. IV., 1, str. 125 násl. (základní práce pro moderní německé právo); Kunze: Die Lehre von den Inhaberpapieren“; Stobbe: „Handbuch des deutschen Privatrechts“, sv. 3., str. 156 násl.; Jeřábek: „O právní úpravě depositního lombardního a komisního obchodu s cennými papíry“ (Praha 1925).

Jaromír Sedláček.